

La repressione dei Baccanali

15 (1) Ad haec officia dimissis magistratibus consules in rostra escenderunt, et contione advocata cum sollemne carmen precationis, quod praefari, priusquam populum adloquantur, magistratus solent, peregisset consul, ita coepit. **(2)** “Nulli umquam contioni, Quirites, tam non solum apta sed etiam necessaria haec sollemnis deorum comprecatio fuit, quae vos admoneret hos esse deos, quos colere venerari precarique maiores vestri instituissent, **(3)** non illos, qui pravis et externis religionibus captas mentes velut furialibus stimulis ad omne scelus et ad omnem libidinem agerent. **(4)** Equidem nec quid taceam nec quatenus proloquar invenio. Si aliquid ignorabitis, ne locum negligentiae dem, si omnia nudavero, ne nimium terroris offundam vobis, vereor. **(5)** Quidquid dixerò, minus quam pro atrocitate et magnitudine rei dictum scitote esse: ut ad cavendum satis sit, dabitur opera a nobis. **(6)** Bacchanalia tota iam pridem Italia et nunc per urbem etiam multis locis esse, non fama solum accepisse vos sed crepitibus etiam ululatibusque nocturnis, qui personant tota urbe, certum habeo, ceterum quae ea res sit, ignorare: **(7)** alios deorum aliquem cultum, alios concessum ludum et lasciviam credere esse, et quaecumque sit, ad paucos pertinere. **(8)** Quod ad multitudinem eorum attinet, si dixerò multa milia hominum esse, ilico necesse est exterreamini, nisi adiunxero qui qualesque sint. **(9)** Primum igitur mulierum magna pars est, et is fons mali huiusce fuit; deinde simillimi feminis mares, stuprati et constupratores, fanatici, vigiliis, vino, strepitibus clamoribusque nocturnis attoniti. **(10)** Nullas adhuc vires coniuratio, ceterum incrementum ingens virium habet, quod in dies plures fiunt. **(11)** Maiores vestri ne vos quidem, nisi cum aut vexillo in arce posito comitiorum causa exercitus eductus esset, aut plebi concilium tribuni edixissent, aut aliquis ex magistratibus ad contionem vocasset, forte temere coire voluerunt; et ubicumque multitudo esset, ibi et legitimum rectorem multitudinis censebant esse debere. **(12)** Quales primum nocturnos coetus, deinde promiscuos mulierum ac virorum esse creditis? **(13)** Si quibus aetatibus initientur mares sciatis, non misereat vos eorum solum, sed etiam pudeat. Hoc sacramento initiatos iuvenes milites faciendos censetis, Quirites? His ex obsceno sacrario eductis arma committenda? **(14)** Hi cooperiti stupris suis alienisque pro pudicitia coniugum ac liberorum vestrorum ferro decernent?

16 (1) Minus tamen esset, si flagitiis tantum effeminati forent – ipsorum id magna ex parte dedecus erat –, a facinoribus manus, mentem a fraudibus abstinuissent: **(2)** numquam tantum malum in re publica fuit, nec ad plures nec ad plura pertinens. Quidquid his annis libidine, quidquid fraude, quidquid scelere peccatum est, ex illo uno sacrario scitote ortum esse. **(3)** Necdum omnia, in quae coniurarunt, edita facinora habent. Adhuc privatis noxiis, quia nondum ad rem publicam opprimendam satis virium est, coniuratio sese impia tenet. Crescit et serpit quotidie malum. Iam maius est, quam ut capere id privata fortuna possit: ad summam rem publicam spectat. **(4)** Nisi praecavetis, Quirites, iam huic diurnae, legitime ab consule vocatae, par nocturna contio esse poterit. Nunc illi vos singuli universos contionantes timent: iam ubi vos dilapsi domos et in rura vestra eritis, illi coierint, consultabunt de sua salute simul ac vestra pernicie: tum singulis vobis

universi timendi erunt. (5) Optare igitur unusquisque vestrum debet, ut bona mens suis omnibus fuerit. Si quem libido, si furor in illum gurgitem abripuit, illorum eum, cum quibus in omne flagitium et facinus coniuravit, non suum iudicet esse. (6) Ne quis etiam errore labatur vestrum, Quirites, non sum securus. Nihil enim in speciem fallacius est quam prava religio. (7) Ubi deorum numen praetenditur sceleribus, subit animum timor, ne fraudibus humanis vindicandis divini iuris aliquid immixtum violemus. Hac vos religione innumerabilia decreta pontificum, senatus consulta, haruspicum denique responsa liberant. (8) Quotiens hoc patrum avorumque aetate negotium est magistratibus datum, uti sacra externa fieri vetarent, sacrificulos vatesque foro circo urbe prohiberent, vaticinos libros conquirerent comburerentque, omnem disciplinam sacrificandi praeterquam more Romano abolerent. (9) Iudicabant enim prudentissimi viri omnis divini humanique iuris nihil aequae dissolvendae religionis esse, quam ubi non patrio sed externo ritu sacrificaretur. (10) Haec vobis praedicenda ratus sum, ne qua superstitio agitare animos vestros, cum demolientes nos Bacchanalia discutientesque nefarios coetus cerneretis. (11) Omnia diis propitiis volentibusque [ea] faciemus; qui quia suum numen sceleribus libidinibusque contaminari indigne ferebant, ex occultis ea tenebris in lucem extraxerunt, nec pateferi, ut impunita essent, sed ut vindicarentur et opprimerentur, voluerunt. (12) Senatus quaestionem extra ordinem de ea re mihi collegaeque meo mandavit. Nos, quae ipsis nobis agenda sunt, impigre exsequemur; vigiliarum nocturnarum curam per urbem minoribus magistratibus mandavimus. (13) Vos quoque aequum est, quae vestra munia sunt, quo quisque loco positus erit, quod imperabitur, impigre praestare, et dare operam, ne quid fraude noxiorum periculi aut tumultus oriatur”.

17 (1) Recitari deinde senatus consulta iusserunt, indicique praemium proposuerunt, si quis quem ad se deduxisset nomenve absentis detulisset. (2) Qui nominatus profugisset, diem certam se finituros, ad quam nisi citatus respondisset, absens damnaretur. Si quis eorum, qui tum extra terram Italiam essent, nominaretur, ei laxiorem diem daturus, si venire ad causam dicendam vellet. (3) Edixerunt deinde, ne quis quid fugae causa vendidisse neve emisse vellet; ne quis reciperet, celaret, ope ulla iuvaret fugientes.

(4) Contione dimissa terror magnus urbe tota fuit, nec moenibus se tantum urbis aut finibus Romanis continuit, sed passim per totam Italiam, litteris hospitem de senatus consulto et contione et edicto consulum acceptis, trepidari coeptum est. (5) Multi ea nocte, quae diem insecuta est, quo in contione res palam facta est, custodiis circa portas positis fugientes a triumviris comprehensi et reducti sunt: multorum delata nomina. Quidam ex iis viri feminaeque mortem sibi consciverunt. (6) Coniurasse supra septem milia virorum ac mulierum dicebantur. Capita autem coniurationis constabat esse M. et C. Atinios de plebe Romana et Faliscum L. Opicernium et Minium Cerrinium Campanum: (7) ab his omnia facinora et flagitia orta, eos maximos sacerdotes conditoresque eius sacri esse. Data opera, ut primo quoque tempore comprehenderentur. Adducti ad consules fassique de se nullam moram indicio fecerunt.